

KAITSTUD DOKTORITÖÖD

19. detsembril 2025 kaitses Kairit Tomson Tartu Ülikoolis doktoritöö „Põhjustamiseoste väljendamine ning analüütiliste põhjustamiskonstruktsioonide kujunemine ja kasutus eesti keeles” („Expressing Causal Relations in Estonian and the Development and Usage of Analytic Causatives”). Juhendajad olid TÜ kaasprofessor Külli Habicht ja TÜ professor Ilona Tragel ning oponent Minna Jaakola (Helsingi ülikool).

Doktoritöö käsitleb põhjuslikkuse väljendumist eesti keeles, keskendudes *panema-*, *ajama-* ja *laskma-*kausatiivkonstruktsioonile. Eesti kirjakeele korpusdest pärit materjali põhjal kirjeldatakse *panema-*, *ajama-* ja *laskma-*kausatiivkonstruktsiooni kujunemist. Konstruktsiooni osaliste semantiliste rollide kaudu kirjeldatakse nende verbikonstruktsioonide semantikat. Suulise kirjelduskatse põhjal tehtud uurimuses nimetatakse ka teisi põhjuslikkuse väljendusvahendeid. Uurimus on tehtud kasutuspõhise keele-

teaduse raamistikus. Töö keskne mõiste on *kausatiivsus*. Teoreetilise tausta moodustavad konstruktsioonigrammatika ja grammatisatsiooniteooria.

Suulise keele põhjuslikkuse väljendusvahendite seas on nii põhjustamis- ja tulemussündmust sisaldavaid vahendeid (nt analüütilised kausatiivkonstruktsioonid) kui ka põhjustamisahela osade sidujaid (nt *sest*). Uurimusest selgus, et enamik põhjuslikkuse väljendusvahendeid ei ole seotud kindlat tüüpi situatsiooniga. Kausatiivkonstruktsioonide kujunemist on selgitatud *panema*, *ajama* ja *laskma* tähenduse, sildkonstruktsioonide, tähendusaste ja kasutusjuhtude sageduse kaudu.

Doktoritöö verbiuurimuste sama meetodika on võimaldanud nii kolme kausatiivkonstruktsiooni kujunemist ja semantikat võrrelda kui ka kirjeldada seda väljendusvahendite rühma teiste põhjuslikkuse väljendusvahendite kõrval. (<https://dspace.ut.ee/items/f46e07a3-444e-46e5-9699-49f0f33313b1>)

29. jaanuaril 2026 kaitses Anna Branets Groningeni ülikoolis doktoritöö „Mediated Receptive Multilingualism: Factors of Success in Facilitation of Language Learning” („Vahendatud retseptiivne mitmekeelsus: edutegurid keeleõppe soodustamisel”). Juhendajad olid prof Birute Klaas-Lang (TÜ), prof Anna Verschik (TLÜ), prof dr Marije C. Michel (Groningeni ülikool), dr Anja Schüppert (Groningeni ülikool) ja dr Daria Bahtina (California ülikool, Los Angeles). Oponentid olid prof Petar Kehayov (TÜ), prof Renate Pajusalu (TÜ), prof Virve-Anneli Vihman (TÜ), kaasprof Ann Veismann (TÜ), prof Jan ten Thije (Utrechti ülikool), prof Janet M. Fuller (Groningeni ülikool) ja kaasprof dr Remco Knooihuizen (Groningeni ülikool).

Doktoritöö uurib, kuidas on võimalik üksteist mõista, kui kaasvestlejad räägi-

vad keeli, mis pole omavahel suguluses. Töö keskendub vahendatud retseptiivsele mitmekeelsusele (RM) – olukorrale, kus arusaamist toetab kolmas keel, mis on ühe vestluskeele sugulaskeel. Uurimuses vaadeldakse, kuidas eesti keelt emakeelena kõnelejad mõistavad ukraina keelt vene keele vahendusel. Vene keel ja ukraina keel on lähedased sugulaskeeled; paljud eestlased oskavad vene keelt, mistõttu sobib see hästi vahendavaks keeleks. Samuti analüüsitakse eesti ja ukraina keelt emakeelena kõnelejate vahelist suhtlust, kus mõlemad pooled kasutasid oma emakeelt. Töös uuritakse, kuidas selline mõistmine toimib nii kirjalike tekstide lugemisel kui ka vahetus suhtluses ning millised tegurid seda mõistmist toetavad või takistavad. Katsed viidi läbi nii enne kui ka pärast Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse 2022. aastal. See võimaldas jälgida sotsiolingvistilisi muutusi Eesti ukraina kogukonnas. Uurimismeetoditest on kasutatud küsimustikke, vene keele oskuse teste, ukrainakeelsete kirjalike ja suuliste materjalide mõistmist, osalejate enesekirjeldusi, keelehoiakute mõõtmist ning suhtlusülesandeid. Koos annavad need meetodid selge ülevaate sellest, kuidas vahendatud RM tegelikes olukordades toimib. Tulemused näitavad, et see toetab edukalt väga erinevate keelte kõnelejate vahelist suhtlemist ja üksteisemõistmist. Arusaamist mõjutavad nii keelelised kui ka keelevälised tegurid. Olulist rolli mängib vene keele oskus ning vene ja ukraina keele tajutud ja tegelik sarnasus, aga ka venekeelse keskkonna kogemus, kontekst, õppimisvõime, keelehoiakud, mitmekeelse suhtluse kogemus, metakeeleline teadlikkus ja üldised teadmised. Kokkuvõttes näitavad tulemused, et vahendatud RM toetab järkjärgulist õppimist ning aitab kaasa mitmekeelse pädevuse kujunemisele. (<https://dspace.ut.ee/items/05aa603a-b240-470d-8a12-e66b6e679046>)